

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ВИЯВИ ГОЛОВНОГО КОМПОНЕНТА ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ УЗАГАЛЬНЕНОГО ЗМІСТУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Людмила Коваль. Формально-граматичні вияви головного компонента односкладного речення узагальненого змісту в українській мові.

У статті проаналізовано досвід вивчення односкладного речення узагальненого змісту в слов'янському мовознавстві, обґрунтовано його мовну кваліфікацію в співвідношенні власне семантичного, семантико-синтаксичного, формально-граматичного та комунікативного рівнів структури речення, стратифіковано корпус односкладних конструкцій узагальненого змісту української мови на ядро, напівпериферію та периферію, а також виявлено формально-граматичні параметри головного компонента односкладного речення узагальненого змісту одно-, дво- та триелементної будови.

Ключові слова: односкладне речення, односкладне речення узагальненого змісту, головний компонент односкладного речення, простий головний компонент, двоелементний головний компонент, триелементний головний компонент.

Людмила Коваль. Формально-граматические проявления главного компонента односоставного предложения обобщённого содержания в украинском языке.

В статье проанализирован опыт изучения односоставного предложения обобщённого содержания в славянском языкознании, вмотивирована его языковая квалификация в соотношении собственно семантического, семантико-синтаксического, формально-граматического и коммуникативного уровней структуры языка, стратифицирован корпус односоставных конструкций обобщённого содержания украинского языка на ядро, полупериферию и периферию, а также установлены формально-граматические параметры главного компонента односоставного предложения обобщённого содержания одно-, двух- и трёхэлементного строения.

Ключевые слова: односоставное предложение, односоставное предложение обобщённого содержания, главный компонент односоставного предложения, простой главный компонент, двухэлементный главный компонент, трёхэлементный главный компонент.

Ludmila Koval. Formal-grammatical expressions of the main component of one-member sentence generalized content in the Ukrainian language.

The article deals with the experience of learning-composite sentence generalized content in Slavic linguistics, grounded his linguistic skills in the ratio of the actual semantic, semantic and syntactic, formal-grammar and communicative levels of sentence structure, stratified shell-composite structures generalized essence of the Ukrainian language at the core, and semi-periphery and found formal-grammatical parameters of the main component of the one-member sentence generalized content one-, two- and three-element structure.

Key words: one-member sentence, one-member sentence generalized content, main component of one-member sentence, simple main component, two-element main component, three-element main component.

Специфіку традиційно означуваних „узагальнено-особових” речень (терміновживання О. Пешковського [19], О. Юдіна [25], Є. Осипової [18], А. Калініна [11], О. Мельничука [14], Б. Кулика [12], П. Дудика [9], С. Овчарук [17], К. Шульжука [24], А. Загнітка [10] тощо) уперше спостеріг Д. Овсяннико-Куликовський [16, с. 170–174]. Дослідник не виділяв їх як окрему синтаксичну категорію, проте, зіставляючи з неозначено-особовими в групі відносно-безсуб’єктних структур, відзначив, що „особа у відносно-суб’єктних реченнях виражається не означено, а узагальнено” [16, с. 173]. Функційно-комунікативну настанову таких конструкцій становить маркування узагальненої дії, проте відсутність самобутнього формально-граматичного інвентаря експлікації головного компонента (ГК) спричинила неоднозначне інтерпретування обсягу узагальнено-особового речення, його лінгвального статусу та структурної типології. Саме тому **метою** нашої статті є узагальнити досвід мовознавців, обґрунтувати мовну кваліфікацію узагальнено-особового речення, а також виявити його формально-граматичні параметри та структурну типологію в українській мові.

Узагальненість – синтаксична субкатегорія, орієнтована на вираження специфічного характеру співвіднесеності змісту речення з відображеною в ньому дійсністю в певних, цілком визначених синтаксичних формах. С. Овчарук акцентує на тому, що „це таке узагальненого характеру значення окремої категорії синтаксичних конструкцій, за яким ознака (дія, якість чи

стан), виражена граматичним центром, абстрагується від конкретних осіб і поширюється на всі особи, на всіх людей взагалі або на всіх членів даного людського колективу, що перебувають чи можуть бути в однакових умовах” [17, с. 15]. Дистинктивним параметром семантики узагальненості є її неможливість поза синтаксичними значеннями узагальненості часу та суб’єктивної модальної модифікації, тобто, якщо ознака узагальнена щодо всього людства, вона повинна бути узагальнена й у часі і, разом із тим, повинна кваліфікуватися як неминуча, необхідна, можлива чи неможлива. Між синтаксичним значенням узагальненості особи та синтаксичним значенням узагальненості часу, а також семантикою модальних модифікацій наявний логічний зв’язок. Якщо певна ознака абстрагується від конкретних осіб та узагальнюється щодо всього людства, об’єднаного одним хронологічним виміром, то вона обов’язково узагальнюється й у часі. Наявність лексичного маркера темпоральності в конструкції зі значенням узагальненості не впливає на типологію загальноореченневої семантики. Як-от, у реченні *Взимку поле не орють* обставина часу не співвіднесена з конкретним проміжком часу, а хронологічно абстрагована, тому й не трансформує узагальнено-особову конструкцію в неозначено-особову. Таку саму специфіку мають і обставини місця: в односкладних реченнях узагальненого типу локативний обставинний компонент набуває абстрактно-локативного формату, а тому не впливає на загальноореченневу семантику узагальненості.

Синтаксичне значення узагальненості в генетичному плані споріднене із семантичними типами означеності та неозначеності особи. Щонайпершим об’єднувчим критерієм слугує ідентичне морфологічне вираження головного члена, а також можливість включення до їхньої структури особового займенника, що спонукає до умовиводу, за яким узагальнена семантика виникає, розвивається, існує на рівні означеності 1-ої та 2-ої граматичних осіб. Форми 1-ої та 2-ої особи набувають узагальненої семантики на рівні означеності, коли дія може бути співвіднесена з будь-якою особою, репрезентованою граматично як 1-а або 2-а особа, тобто в такому випадку 1-а та 2-а особи маркують дію не тільки мовця або адресата мовлення, але й усіх потенційних осіб, яким може бути властива дія, – граматично означених, але семантично узагальнених.

Узагальнення семантики 3-ої особи здійснюється на рівні неозначеності: дія корелює з будь-якою неозначеною особою, відповідно саме форма 3-ої особи множини сприяє експлікації узагальнення на найвищому рівні, оскільки вона повною мірою відчужена від семантичної означеності особи-діяча: дія належить іншим, багатьом, будь-яким особам у відповідній ситуації. Форми 1-ої та 2-ої особи навіть на рівні узагальненості зберігають співвіднесеність із граматично означеною особою, а форма 3-ої особи множини виражає узагальнену дію щодо всіх трьох осіб: мовця, його співбесідника й третіх, інших, осіб. Тобто мовець повідомляє про факт реальної дійсності, що стосується третіх, неозначених осіб, але зараховує й себе (1-а особа), і співбесідника (2-а особа) до когорти тих, на кого поширюється відповідне узагальнення. У такий спосіб мовець підкреслює, що ми – особи мовлення такі самі, як й „інші, всі”. Неозначено-особове речення набуває такої узагальненої семантики за умови, що предикативну основу репрезентує дієслівна форма 3-ої особи множини теперішнього-майбутнього часу.

Отже, узагальнене значення можуть мати всі три особи дієслівної дії. Диференціатором типу речення слугує лише контекст. Невипадково окремі дослідники до узагальнено-особових відносять і двоскладні з лексичною експлікацією особи (О. Пешковський [19], О. Юдін [25]).

Грунтуючись на твердженні, що узагальнена семантика не зумовлена граматичною структурою речення, логічним також постає й припущення О. Пешковського [19], О. Юдіна [25], А. Кулагіна [13] про узагальнено-особовий тип семантики двоскладних речень із підметом-особовим займенником (*я, ти, ви, ми*) та іменником, що називає родове поняття. А на думку Є. Седельникова, узагальненого значення можуть набувати навіть присвійні займенники, що функціонують як атрибутивний компонент (*І рантом усю вашу душу охоплює міраж*) [20]. Справді, й підмет, й означення потенційно реалізують особу узагальнено, проте варто диференціювати узагальнене значення в лексичі й синтаксисі, а тому, вважаємо, не потрібно універсалізувати класифікацію за семантичним принципом, поширювати її на двоскладні конструкції та виділяти серед них означено-, неозначено-, узагальнено-особові, безособові, тим самим нівелюючи різницю між лексичною та граматичною семантикою.

Історії мовознавства відомі й спроби кваліфікувати як узагальнену дію, позначену інфінітивом (студії С. Сятковського [23], Е. Воїнової [6], С. Овчарук [17]), а також безособовим дієсловом (праці Є. Осипової [18]).

У сучасній українській науковій та навчальній літературі також немає одностайності щодо лінгвальної природи та номінації аналізованих конструкцій. Зокрема, й на сьогодні актуальною залишається традиційна структурно-семантична інтерпретація узагальнено-особових речень УОР як речень, головний член яких виражений дієсловом 2-ої особи однини й „означає дію, що сприймається узагальнено як характерну для будь-якої особи” [22, с. 145]. Морфологічний спектр репрезентації ГК УОР розширюють П. Дудик [9, с. 102], А. Загнітко [10, с. 532], К. Шульжук [24, с. 118]. Форми 2-ої особи однини теперішнього чи майбутнього часу вони доповнюють формами 2-ої особи множини, 2-ої особи однини та множини наказового способу, 1-ої особи множини теперішнього або майбутнього часу, 3-ої особи множини та чоловічого роду минулого часу.

Водночас поширеним у сучасній українській синтаксичній науці залишається й підхід, за яким УОР, як і означено- та неозначено-особові, відносять до двоскладних з нульовими займенниково-іменниковими простими підметами і лексично вираженими присудками (дослідження І. Вихованця [1988], М. Мірченка [15]).

Новою є позиція, викладена в дисертації Т. Юрчишин [26]. Дослідниця на підставі прагмалінгвального аналізу долучає УОР до комплексної категорії „речення узагальненого змісту, що визначає як окремий семантичний тип комунікативно спрямованих конструкцій різної формальної будови, компоненти семантико-синтаксичної структури яких позначені узагальненням, що узгоджується з відображенням типізованих життєвих явищ, загальних положень та висновків, які стосуються всіх людей безвідносно щодо місця й часу” [26, с. 5].

Отже, семантика узагальненості може мати лексичний та синтаксичний вияви. Синтаксичну узагальненість особи прогнозує загальна багаторівнева структура односкладного речення. Домінантний вплив на процес абстрагування семантики речення створює не граматичне оформлення головного компонента речення, специфіка кореляції суб'єктно-предикатного членування, синтаксемної реалізації та функційно-комунікативної настанови односкладного речення загалом. Експлікаторами семантики узагальненості в українській мові можуть бути не тільки конструкції з ГК, маніфестованим особовими дієслівними формами, а й з ГК, вираженим безособовими дієсловами, інфінітивом, аналітичними дієсловами іменникового та прислівникового походження. Розширення спектру форм-виразників ГК цього типу речення зазначеними граматичними формами виявило некоректність терміна „УОР”. Більш прийнятною нам видається номінація „односкладне речення узагальненого змісту” (ОРУЗ).

Організаційним центром ОРУЗ, як і будь-якого іншого структурно-семантичного типу ОР, є його єдиний ГК, що може мати просту, складну або складену форми. Простий формально-синтаксичний компонент, що одноелементно експлікує власну предметну та граматичну семантику, превалює серед інших структурних типів ГК у корпусі ОР УЗ: *Добре з добрим і в стовпа постояти* (Н. тв.); *Вовка за вухо не втримати* (Н. тв.); *Розумну річ приємно слухати* (Н. тв.); *Не пізно до свого дому й опівночі* (Н. тв.); *З краси води не пити* (Н. тв.); *Землі кланяйся низько, до хліба будеш близько*; *Зробив з мухи слона*; *В своїм дуслі сиди в теплі*; *Не побігаєш – не пообідаєш*; *Кохання не запобіжиш зарання*; *Лихого любити – себе губити*; *Люби не словами, а ділами*. Значення узагальненості синтаксизується внаслідок взаємодії власне-дієслівних категорій способу, часу та виду і невластивих дієслівних категорій особи, числа й роду, графемний вияв яких спричинився до виділення структурних різновидів ГК ОРУЗ простої будови.

В українській мові в ролі ГК ОРУЗ також уживається компонент складної будови, репрезентованим дієслівним фразеологізмом: *Без здоров'я нема щастя*; *Роботі як не сядеш на шию, то вона тобі сяде*; *Роботяці руки гори вернуть*; *Казав Наум: візьми на ум*; *Кого слова не беруть, того шкуру деруть*; *Не вмієш пекти хліба, будеш пекти раків*; *За поцілунками світу не бачу, а за коханням жити ніколи*. На відміну від формально-граматичного компонента, що структурується кількома елементами, які перебувають у відношеннях функційного розподілу (допоміжний виражає граматичну семантику та модифікує в модальному або фазовому плані речове значення компонента, а основний реалізує його семантику загалом), складний компонент, незважаючи на кількаслівну репрезентацію, функційно одноелементний: речове значення виражається тільки вербальним комплексом, а граматичне – дієсловом, маркованим 1-ою та 2-ою

особою однини чи множини теперішнього або майбутнього часу чи наказового способу. Проаналізуємо конструкцію *Не вмієш пекти хліба – пектимеш раків*. У її першій предикативній частині головний компонент *не вмієш пекти* має складену двоелементну будову: його основний елемент, об'єктивований інфінітивом *пекти*, виражає речову семантику ГК, а допоміжний елемент *не вмієш* реалізує граматичне значення компонента завдяки відповідним часовим та особовим формам, а також модально модифікує речове значення в аспекті можливості. Як бачимо, спостерігається чітке розмежування функційної спрямованості основного та допоміжного елементів, об'єктивованих двома повнозначними лексемами. Інакшу лінгвальну специфіку має ГК *пектимеш раків* у другому реченні. Фразеологічна природа цього сполучення унеможлиблює значеннєве розмежування його елементів – речова семантика компонента передається семантично цілісним сполученням *пектимеш раків*. Граматичну ж семантику виражає домінантна дієслівна лексема 2-ої особи однини майбутнього часу недоконаного виду. Неможливість членування цього сполучення на семантичному рівні у формально-граматичній площині наближає його до компонента простої будови, проте лексична репрезентація кількома повнозначними словами, а також вираження граматичної семантики члена речення тільки одним зі слів комплексу, унеможлиблює його належність до компонентів простої будови. Водночас відсутність функційного розподілу між елементами компонента нівелює і спробу зарахування їх до компонентів складеної будови. Саме тому ГК ОРУЗ, виражений дієслівним фразеологічним сполученням із різним рівнем семантичної цільності його складових (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення), на нашу думку, доречно кваліфікувати як компонент складної будови. Потенційне морфологічне оформлення стрижневого дієслова фразеологічного сполучення тотожне з оформленням дієслівної лексеми – виразника простого ГК ОРУЗ: 2-а особа однини та множини теперішнього та майбутнього часу, 1-а та 3-а особа однини та множини теперішнього й майбутнього часу, множина та чоловічий рід, жіночий рід і середній рід однини наказового та умовного способів, безособові дієслова та інфінітив.

Ще одним структурним виявом ГК УОР в українській мові є компонент складеної будови: *Не будь багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий; Аби танцювати вміла, а робити лихо навчить; Без діла сидіти, то можна одубіти; Довелося мішкові кошелем стати; Не будь солодким, бо розлижуть, не будь гірким, бо розплюють*. Такий ГК може мати дво- і триелементну реалізацію, дієслівне та іменне частиномовне наповнення основного елемента, а тому розмежуємо 4 варіанти ГК ОРУЗ складеної будови: двоелементний дієслівний, двоелементний іменний, триелементний дієслівний, триелементний іменний.

Двоелементний дієслівний ГК ОРУЗ являє собою семантико-граматичну єдність допоміжного дієслова та основного інфінітива з характеризувальною семантикою, що спроектована на суб'єкт: *Як хочеш шити, то вузлика зав'яжи; Хто каші наварив, той мусить з'їсти; Похвалити не вмію, а погудити не смію*. В українській мові у ролі допоміжного елемента аналітичного ГК ОРУЗ функціонують допоміжні модальні та фазові дієслова. Модальні дієслівні лексеми більш уживані та репрезентують розгорнутий спектр суб'єктно-модальних значень. У цій функції, зокрема, поширені модальні модифікатори з семантикою:

- можливості (*Уміла готувати, та не вміла подавати; Вміє голити без мила й бритви; Вмій жартувати, та знай, коли перестати*);
- бажаності (*Не хочеш козакувати – йди чумакувати; Хотів брехнути, та не дав Бог дихнути*);
- необхідності (*Не рад грішити, та мусить робити; Само нічого не впаде з неба, а постаратися треба*).

І. Вихованець сполуку інфінітива з модальним модифікаційним елементом, що видозмінює його значення щодо можливості чи неможливості реалізації дії або стану, доцільності, необхідності, неминучості, повинності кваліфікує як конструкцію з продуктивною формою інфінітива, а сполуки із фазовими модифікаторами як конструкції з рідковживаною формою інфінітива [4, с. 127]. У складі ГК ОРУЗ фазові модифікатори також менш продуктивні та сполучаються з інфінітивом недоконаного виду, „оскільки лише такий вид дає змогу показати етапи дії – початок, тривання, закінчення” [21, с. 123]. Видового значення всьому компоненту складеної будови надає фазове дієслово: *Плакали-голосили, та Бога не впросили, а стали співати – став Бог давати; Плакав-плакав, а все Бог однаков, як перестав ридати, зачав Бог ліпш*

давати; Почнеш позичати – будеш бідувати. Морфологічне оформлення допоміжного дієслова (і модального, і фазового) в ролі елемента двоелементного дієслівного ГК ОРУЗ таке саме, як і щодо вираження простого ГК ОРУЗ. Це: 2-а особа однини та множини теперішнього та майбутнього часу, 1-а та 3-я особа однини та множини теперішнього й майбутнього часу, множина та чоловічий рід, жіночий рід і середній рід однини наказового та умовного способів, безособові дієслова та інфінітив.

Самобутньою ознакою двоелементного дієслівного ГК ОРУЗ є те, що його допоміжний елемент можуть об'єктивувати аналітичні дієслова: *Годі молитися, треба учитися; Треба нахилитися, щоб з криниці води напитися.*

Донедавна в традиційній граматиці такий лексико-граматичний клас слів інтерпретували як „категорію стану” [22, с. 98]. Останнім часом їх визначають як аналітичні дієслова [4, с. 122], дієслівність яких виявляється „в однаковій із дієсловом синтаксичній ролі та в здатності керувати іменниками в певних відмінкових формах, опосередковано зумовленими семантико-синтаксичною валентністю опорних предикативних слів, а також у можливості редукції таких залежних іменників; вживаються з різними формами аналітичних синтаксичних морфем-зв'язок та напівзв'язок, які передають значення дієслівних граматичних категорій часу, способу та ін., що засвідчує аналітичне вираження в них цих граматичних категорій” [5, с. 296]. Саме те, що традиційно означувані “слова категорії стану” дублюють певною мірою семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки дієслова, дало підстави дослідникам кваліфікувати їх як аналітичні дієслова із семантикою стану. У нашому дослідженні ми дотримуємося цієї позиції. В українській мові у структурі ГК ОРУЗ можливі аналітичні дієслова, похідні як від іменників, так і від прислівників. Первинна частиномовна належність аналітичних дієслів є критерієм для диференціації 2-х різновидів ГК ОРУЗ, експлікованих сполученням аналітичного дієслова та поширювального інфінітива:

ГК ОРУЗ, маніфестований лексемою прислівникового походження: *Годі з болота паску спекти; Треба працювати, аби кусок хліба мати;*

ГК ОРУЗ, представлений словом іменникового походження: *І тяжко нести, і жаль викинути.*

Другим структурним різновидом двоелементного ГК ОРУЗ є іменний двоелементний ГК, що маркує пасивну ознаку узагальненої особи: *На чужій труд ласий не будь; Від похвал розумним не станеш; Провадь мене і до Вени, та не зробиш пана з мене.* Такий компонент є семантико-граматичною єдністю зв'язки дієвідмінюваної форми та поширювального імені. В українській мові у складі двоелементного іменного ГК ОРУЗ поширені абстрактні власне-зв'язки *бути, становити, являти* та невласне зв'язки *ставати, робитися, стати, зробитися, здаватися, видаватися, вважатися, називатися, залишатися, іменуватися* тощо (термінологія І. Р. Вихованця [4]). Найтиповішою, звичайно, є зв'язка *бути* (*Цілий тиждень давай, а в суботу не дай, то будеш лихим; Не будь тим, що лізе в тин; Терпи, отаманом будеш*). Специфіка цієї зв'язки полягає у відсутності видового значення, а також у можливості нульової реалізації [21, с. 151] (*Сміливий, як жаба: змаху в воду!; Хоч гол, так і прав; Щасливий, хто сні має милі*).

За морфологічною природою лексеми-репрезентанта основного елемента двоелементний іменний ГК ОРУЗ більш розмаїтий порівняно з двоелементним дієслівним, оскільки таку функцію можуть виконувати іменники, прикметники, дієприкметники, займенники в орудному, називному, знахідному відмінках. Історично первісний називний відмінок у складі двоелементного іменного ГК ОРУЗ менш поширений, ніж орудний. Як зазначають автори посібника „Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання” І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська „При зв'язці *бути* в майбутньому часі, наказовому і умовному способах орудний предикативний справді переважає, бо такі зв'язки наближаються до найтиповіших напівповнозначних зв'язок, при яких і виникав орудний предикативний, зокрема до зв'язки *стати*” [21, с. 155]. Наприклад: *Не буде цапом, ні козою, а вже напевне що волом* (І. Котляревський); *Хай же буде і поета слово у поході нашому бійцем* (О. Гончар).

У складі двоелементного іменного ГК ОРУЗ зв'язки демонструють повну особово-часову та особово-способову парадигми.

Речення УЗ з триелементним ГК – менш поширене явище в українській мові. У формальному плані такий компонент конструюють три елементи: допоміжний – зв'язковий –

основний. Частиномовна належність основного елемента є критерієм розмежування дієслівного та іменного триелементного ГК УОР.

Триелементний іменний ГК ОРУЗ – це семантико-граматична єдність допоміжного дієслова дієвідмінюваної форми, інфінітива зв'язки та іменної частини мови у варіативному відмінку (орудний, називний, знахідний): *Хочеш піймати старого лиса – **мусиш бути хитрішим** за нього; Довелось мішкові **кошелем стати***. Досить спорадичним явищем в українській мові є триелементний дієслівний ГК ОРУЗ. Такий компонент є результатом синтаксизації єдності дієвідмінюваної форми допоміжного дієслова, інфінітива допоміжного дієслова та інфінітива значеннево достатнього дієслова (*Прагнеш успіху – **мусиш перестати ледарювати***). Проте комплекси такого типу – швидше факт мовної системи, ніж мовної діяльності, оскільки контактна локалізація трьох дієслів утруднює мовленнєвий процес.

Основною кваліфікаційною ознакою ОРУЗ є семантика узагальненості (тобто відчуженості від конкретної особи мовця, діяча, слухача, активного співбесідника чи зазначеної людини, натомість відформатована в аспекті всезагальності), синтаксизована відповідним набором граматичних форм. На відміну від інших особових дієслівних односкладних конструкцій, ОРУЗ не мають самотніх граматичних форм репрезентації головного компонента. Проте їхня численність дає підстави виділяти ядерні, напівпериферійні та периферійні форми-виразники і відповідного ГК. Ядро формують генетично первинні щодо вираження ГК ОРУЗ форми 2-ої особи однини та множини теперішнього й майбутнього часу. Вторинні форми експлікації узагальненої семантики бувають периферійні та напівпериферійні. Трансформація означено- та неозначено-особових конструкцій у відповідних прагмалінгвальних умовах в узагальнено-особові спричинила розширення формально-граматичного діапазону ГК ОРУЗ за рахунок форм 1-ої та 3-ої особи однини та множини теперішнього й майбутнього часу, множини та всіх родових форм однини минулого часу 1-ої особи множини та 2-ої і 3-ої особи однини і множини наказового способу, множини та всіх родових форм однини умовного способу. Зазначені форми є напівпериферійними щодо експлікації ГК ОРУЗ в українській мові, а периферію формують такі ГК, що є похідними від ГК безособових та інфінітивних ОР та об'єктивані безособовими дієслівними лексемами й інфінітивом. Аналітичні дієслова прислівникового та іменникового походження також реалізують семантику узагальнення, проте не конструюють ГК ОРУЗ простої будови. Структурно ГК ОРУЗ може мати одно-, дво- та триелементну форму.

Література

1. Бабайцева В. В. Система односоставных предложений в современном русском языке [Текст] : монография / В. В. Бабайцева. – М. : Наука, 2004. – 290 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис [Текст] : навч. посібник / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.
3. Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка [Текст] : учеб. пособие / Н. С. Валгина. – М. : Высш. шк., 1991. – 432 с.
4. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті [Текст] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
5. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови [Текст] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К. : Унів. вид-во „Пulsари”, 2004. – 400 с.
6. Воинова Е. О. О соотношении инфинитивных и безличных предложений [Текст] / Е. О. Воинова // Русский язык в школе. – 1958. – № 2. – С. 91–112.
7. Галкина-Федорук Е. М. О двусоставных и односоставных предложениях в современном русском языке [Текст] / Е. М. Галкина-Федорук // Филологические науки. – 1959. – № 2. – С. 28–35.
8. Гуйванюк Н. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести [Текст] : навч. посібник / Н. В. Гуйванюк, О. В. Кардашук, О. В. Кульбабська. – Львів : Світ, 2005. – 304 с.
9. Дудик П. С. Из синтаксису простого речення [Текст] : навч. посібник / П. С. Дудик. – Вінниця : Вид-во Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, 1999. – 298 с.
10. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис [Текст] : наук. видання / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ „ВКФ „БАО”, 2011. – 992 с.
11. Калинин А. Ф. Основные аспекты структурного типа обобщенно-личных предложений [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / А. Ф. Калинин. – М., 1979. – 23 с.

12. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови [Текст] : навч. посібник / Б. М. Кулик. – Ч. II – К. : Рад. шк., 1965. – 283 с.
13. Кулагин А. Ф. Вокативные предложения в современном русском языке. И вопросы синтаксиса и стилистики русского литературного языка [Текст] : труды III – IV конференции кафедр русского языка педагогических институтов Поволжья / А. Ф. Кулагин. – Куйбышев, 1963. – С. 38–51.
14. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення [Текст] / О. С. Мельничук – К. : Наук. думка, 1966. – 324 с.
15. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення) [Текст] / М. В. Мірченко. – К., 1997. – 145 с.
16. Овсяннико-Куликовский Д. Н. Из синтаксических наблюдений : К вопросу о классификации бессубъектных предложений [Текст] / Д. Н. Овсяннико-Куликовский. – СПб. : Изд-во И. Л. Овсяннико-Куликовской, 1901. – 128 с.
17. Овчарук С. А. Узагальнено-особові речення в українських прислів'ях [Текст] : дис. ... канд. філол. наук / С. А. Овчарук – Херсон, 1956. – 261 с.
18. Осипова Э. Н. Русский синтаксис: односоставность предложения [Текст]: монография / Э. Н. Осипова. – Архангельск : Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2009. – 150 с.
19. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении [Текст] : учеб. пособие / А. М. Пешковский. – Изд. 6. – М. : Учпедгиз, 1957. – 511 с.
20. Седельников Е. А. Об исконной структуре русских инфинитивных предложений [Текст] / Е. А. Седельников // Филологические науки. – 1976. – № 6. – С. 5–12.
21. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання [Текст] : навч. посібник / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
22. Сучасна українська літературна мова [Текст]: підручник для вузів / За ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 2000. – 430 с.
23. Сятковский С. И. Неопределённо-личные предложения в современных славянских языках [Текст] / С. И. Сятковский // Славянская филология. – Вып. 5. – М., 1963. – С. 18–22.
24. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови [Текст] : підручник / К. Ф. Шульжук – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 406 с.
25. Юдин А. А. Неопределённо-личные и обобщённо-личные предложения [Текст] / А. А. Юдин // Учёные записки МГПИ им. В. И. Ленина. – Т. 75. – Вып. 4. – М., 1954. – С. 8–23.
26. Юрчишин Т. В. Речення узагальненого змісту: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Т. В. Юрчишин; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2008. – 20 с.